

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ТИПОЛОГІЯ МІСТОБУДІВНИХ ОБ'ЄКТІВ»

*(для студентів 3 курсу денної форми навчання
спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації до практичних занять та виконання самостійної роботи з навчальної дисципліни «Типологія містобудівних об'єктів» (для студентів 3 курсу денної форми навчання спеціальності 191 – Архітектура та містобудування) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. І. В. Древаль. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – 15 с.

Укладач д-р арх., доц. І. В. Древаль

Рецензент

Ю. В. Жмурко, кандидат архітектури, доцент, доцент кафедри містобудування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою містобудування, протокол № 4 від 12.12.2020.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ ТА ТЕМАМИ	5
1.1 Формулювання тематики практичних занять та самостійної роботи.....	5
1.2 Програма навчальної дисципліни	6
2 ПЛАН ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	6
2.1 Практичні заняття за змістовим модулем 1.1 Ієрархічна типологія містобудівних об'єктів.....	6
2.2 Практичні заняття за змістовим модулем 1.2 Типологічні особливості елементів забудови міста та його транспортної інфраструктури	7
2.3 Практичні заняття за змістовим модулем 1.3 Типологічні особливості елементів відкритих просторів міста.....	8
3 РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ РОЗДІЛІВ РОБОТИ	9
4 САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТА	10
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	12
ДОДАТКИ	13

ВСТУП

Дисципліна «Типологія містобудівних об'єктів» для студентів 3 курсу спеціальності 191 – Архітектура та містобудування має за мету ознайомлення студентів з основними характеристиками містобудівних об'єктів, опанування, навичок розрізняти їх типи та вмінь застосовувати нормативні вимоги в ході проектування студенти повинні:

знати:

- основи типологічного аналізу містобудівних об'єктів на стадії передпроектного аналізу;
- вимоги державних будівельних норм до проектування містобудівних об'єктів різних типів;
- значення ієрархічної типології та класифікацій містобудівних об'єктів для прийняття проектних рішень;

вміти:

- розрізняти різні типи містобудівних об'єктів за ознаками ієрархічної підпорядкованості;
- визначати основні функціональні, планувальні та композиційні характеристики містобудівних об'єктів різних типів на стадії передпроектного аналізу;
- формувати класифікації містобудівних об'єктів за функціональними, планувальними та композиційними ознаками в ході аналізу їх прототипів;
- виконувати дослідження містобудівних об'єктів різних типів на стадії передпроектного аналізу містобудівної ситуації;
- використовувати прийоми графічного оформлення аналітичних схем на стадії передпроектного аналізу та передпроектних розробок.

мати компетентності:

- щодо систематизації містобудівних об'єктів згідно їх типологічних ознак для застосування в ході проектування відповідних державних регламентів.
- щодо виконання передпроектних досліджень містобудівних об'єктів різних типів на основі результатів передпроектного аналізу містобудівної ситуації;

Завданнями дисципліни є:

- опанування прийомами дослідження містобудівних об'єктів різних типів на стадії передпроектного аналізу містобудівної ситуації;
- вміння створювати класифікації містобудівних об'єктів для упорядкування інформації щодо їх характеристик;
- вміння спиратися на вимоги ДБН Б 2.2.-12:2018 «Планування і забудова територій» на основі визначення типів проєктованих об'єктів в ході їх проектування.

1 ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ ТА ТЕМАМИ

1.1 Формулювання тематики практичних занять та самостійної роботи

Дисципліна «Типологія містобудівних об'єктів» складається з трьох змістових модулів, кожен з яких включає навчальні елементи.

Зміст курсу відповідає основним вимогам щодо виховання у студентів здібностей виконувати такі процедури професійної діяльності як:

- передпроектне дослідження проекрованої ситуації на основі визначення типологічних та класифікаційних ознак ділянки;
- виконання аналізу прототипів проектованого об'єкту на основі застосування методів типологізації та класифікації;
- врахування державних нормативних вимог ДБН Б 2.2.-12:2018 «Планування і забудова територій» на основі визначення типів проектованих об'єктів в ході їх опрацювання.

Практичні завдання, які студенти виконують за програмою курсу, відповідають меті даної дисципліни за спеціальністю «Архітектура та містобудування». Сьогодні існує значне різноманіття як суто архітектурних, так і містобудівних об'єктів, як тих, що склалися історично, так і новобудов. Це вимагає диференційованого підходу до їх проектування. Для упорядкування практичного досвіду (виконання аналізу прототипів) на підготовчій стадії проектування необхідно використовувати *класифікацію та типологію*. За допомогою цих «інструментів» систематизуються різноманітні *ознаки* об'єктів-прототипів, визначаються найважливіші з них та другорядні.

Нормативні вимоги до архітектурно-містобудівного проектування різних об'єктів містобудівного простору структуровані в ДБН Б 2.2.-12:2018 «Планування і забудова територій» за типологічними ознаками. Типологія містобудівних об'єктів базується на принципах їх визначальних властивостей. Так, наприклад, в основі типології населених місць лежать такі їх визначальні властивості як кількість населення та основна адміністративно-господарська функція. В залежності від типу населеного місця визначається низка нормативних вимог до його проектування.

Вельми важливим є оволодіння навичками: формувати класифікації містобудівних об'єктів за функціональними, планувальними та композиційними ознаками в ході аналізу їх прототипів; визначати основні функціональні, планувальні та композиційні характеристики містобудівного простору на стадії передпроектного аналізу.

1.2 Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Типологія містобудівних об'єктів

Змістовий модуль 1.1 Ієрархічна типологія містобудівних об'єктів

Тема 1 Ієрархічна структура об'єктів містобудування як віддзеркалення структури містобудівного простору.

Тема 2 Складові елементи містобудівного простору та їх типологічні ознаки за ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій».

Змістовий модуль 1.2 Типологічні особливості елементів забудови міста та його транспортної інфраструктури.

Тема 3 Типологія та класифікація населених місць та їх основні характеристики.

Тема 4 Типологічні ознаки елементів міського простору: забудови та транспортної інфраструктури.

Змістовий модуль 1.3 Типологічні особливості елементів відкритих просторів міста.

Тема 5 Типологія елементів ландшафтно-рекреаційних міських просторів.

Тема 6 Типологічні особливості елементів транспортної інфраструктури міста.

2 ПЛАН ТА ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне завдання виконується відповідно до вимог цих методичних вказівок та типології містобудівних об'єктів, прийнятих в ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій».

В якості емпіричної бази для виконання практичних завдань рекомендовано використовувати інформацію про містобудівні об'єкти з інтернет-ресурсів та з актуального практичного досвіду.

2.1 Практичні заняття за змістовим модулем 1.1

Ієрархічна типологія містобудівних об'єктів

Теми практичних занять

1. Видача практичного завдання. Обговорення його мети, складових частин, засобів та термінів виконання, способів подання графічних і текстових матеріалів. Ознайомлення із загальними характеристиками містобудівних об'єктів різних ієрархічних рівнів за ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій».

2. Графічне опрацювання прикладів містобудівних об'єктів різних ієрархічних рівнів.

Виконання даного графічного завдання передбачає такі кроки:

– ознайомлення студента з прикладами містобудівних об'єктів різних ієрархічних рівнів, а саме: системи населених місць, місто, або інші населені місця, елементи міської функціонально-просторової структури (житловий район, ландшафтно-рекреаційна зона, виробнича зона), фрагмент території міського середовища (сквер, квартал, комплекс громадського обслуговування);

– вибір взірців, які відповідають кожному рівню містобудівного простору і представлені у вигляді схем генпланів відповідних масштабів;

– систематизація прикладів містобудівних об'єктів різних ієрархічних рівнів на основі занесення до таблиці з необхідними поясненнями. Приклад такої таблиці наведений в Додатку 1.

Результати проведеної роботи підлягають вибірковому обговоренню в групі під час практичного заняття та корегуванню в випадку необхідності.

2.2 Практичні заняття за змістовим модулем 1.2

Типологічні особливості елементів забудови міста та його транспортної інфраструктури

Теми практичних занять

3. Графічне опрацювання типологічних особливостей міст за ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій».

Виконання даного графічного завдання передбачає такі кроки:

– ознайомлення студента з типологією міст та інших населених місць, представленою у ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій».

– вибір прикладів міст та інших населених місць різних типів, які представлені у вигляді схем генпланів відповідних масштабів;

– систематизація прикладів населених місць різних типів на основі занесення до таблиці з необхідними поясненнями. Приклад такої таблиці наведений в Додатку 2.

Результати проведеної роботи підлягають вибірковому обговоренню в групі під час практичного заняття та корегуванню в випадку необхідності.

4. Опрацювання типологічних особливостей містобудівної організації забудованих територій міста.

Виконання даного графічного завдання передбачає такі кроки:

– ознайомлення студента з різними типами функціонально-планувальних елементів населених місць, проектування яких регламентовано у ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій».

– вибір прикладів функціонально-планувальних елементів міста різних типів, які представлені у вигляді схем генпланів відповідних масштабів;

– систематизація обраних прикладів шляхом занесення їх до таблиці з необхідними поясненнями. Приклад такої таблиці наведений в Додатку 2.

Результати проведеної роботи підлягають вибіркового обговоренню в групі під час практичного заняття та корегуванню в випадку необхідності.

2.3 Практичні заняття за змістовим модулем 1.3 Типологічні особливості елементів відкритих просторів міста та транспортної інфраструктури

5. Графічне опрацювання елементів ландшафтно-рекреаційного каркасу сучасного міста за типологічними ознаками.

Виконання даного графічного завдання передбачає такі кроки:

– ознайомлення студента з різними типами відкритих озелених просторів населених місць, проектування яких регламентовано у ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій»;

– вибір прикладів відкритих озелених просторів міста різних типів, які представлені у вигляді схем генпланів відповідних масштабів;

– систематизація обраних прикладів шляхом занесення їх до таблиці з необхідними поясненнями. Приклад такої таблиці наведений в Додатку 2.

Результати проведеної роботи підлягають вибіркового обговоренню в групі під час практичного заняття та корегуванню в випадку необхідності.

6. Графічне опрацювання прикладів елементів транспортної інфраструктури міста різних типів.

Виконання даного графічного завдання передбачає такі кроки:

– ознайомлення студента з різними типами елементів транспортної інфраструктури міста, проектування яких регламентовано у ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій»;

– вибір прикладів елементів транспортної інфраструктури міста різних типів, які представлені у вигляді схем ;

– систематизація обраних прикладів шляхом занесення їх до таблиці з необхідними поясненнями. Приклад такої таблиці наведений в Додатку 5.

Результати проведеної роботи підлягають вибіркового обговоренню в групі під час практичного заняття та корегуванню в випадку необхідності.

3 РЕКОМЕНДАЦІ ДО ВИКОНАННЯ РОЗДІЛІВ РОБОТИ

Усі перелічені розділи практичної роботи повинні відповідати змістовним модулям. Кожен розділ практичної роботи представляється у вигляді таблиці за формою, вказаною у додатках 1 і 2 на аркуші паперу формату А-3. В кожній таблиці необхідно опрацювати не менше 4-х містобудівних об'єктів різних типів.

Перша тема практичних занять носить ознайомлювальний характер.

Друга тема практичних занять потребує ознайомлення з такими містобудівними об'єктами як система населених місць (СНМ), населені місця різних типів, функціонально-планувальні складові міського простору, окремі функціональні елементи міста. Нормативні вимоги до проектування даних об'єктів визначено в ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій».

В першій таблиці необхідно підібрати чотири приклади елементів містобудівного простору, що віддзеркалюють його ієрархічну побудову. Перший тип такої ієрархічної типології – це системи населених місць, другий – самі населені місця, третій окремі функціональні зони міста (житлові райони, виробничі зони тощо), а четвертий – це окремий елемент міського середовища (житловий квартал, сквер, тощо). Зрозуміло, що усі ці типи складових елементів містобудівного простору мають різні фізичні розміри. Тому їх проектування відбувається у різних масштабах, згідно до ДБН Б.1.1-15:2012. Склад і зміст генерального плану населеного пункту.

Об'єкти, що аналізуються – це схеми генеральних планів різних масштабів. Наприклад, схеми генеральних планів міст з різною кількістю населення; схеми генеральних планів житлових районів з різною щільністю забудови; схеми генеральних планів міських парків; схеми генеральних планів містобудівних комплексів різних типів (лікувально-науковий, торгівельно-виставковий, спортивно-оздоровчий тощо).

До кожної з таблиць з прикладами містобудівних об'єктів додається текстова частина зі стислими характеристиками їх складових елементів. Так, наприклад, характеристикою житлового району, окрім його площі є особливості житлової забудови (поверховість), елементів суспільного обслуговування, планування, озеленення.

По завершенні усієї роботи її текстова частина оформлюється у вигляді окремого розділу: «Характеристики містобудівних об'єктів різних типів», що включає 4–5 сторінок А-4 формату. Разом з таблицями, таким чином, формується цілісний альбом з титульним листом.

Для підбору та аналізу прикладів містобудівних об'єктів різних типів рекомендовано використовувати ілюстративні і текстові матеріали навчальних посібників, монографій, наукових статей, в тому числі інтернет-ресурсів.

У результаті виконання практичних занять з навчальної дисципліни студент повинен оволодіти основами типологічного аналізу містобудівних об'єктів та опрацювання їх за різними ознаками. Студент повинен продемонструвати своє розуміння, що використання нормативних вимог ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування і забудова територій» в ході проектування містобудівних об'єктів в Україні пов'язано з його типологічними ознаками, а також здатність розрізняти різні типи містобудівних об'єктів за ознаками ієрархічної підпорядкованості.

6 САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТА

Зміст завдань самостійної практичної роботи

Самостійна навчальна робота студента спрямована на з оволодіння знаннями з курсу «Типологія містобудівних об'єктів» і має такі складові:

– ознайомлення з основними характеристиками містобудівних об'єктів різних типів;

– графічне опрацювання схем-моделей містобудівних об'єктів різних типів та різних ієрархічних рівнів містобудівного простору;

Графічна частина завдання оформлюються у вигляді альбому формату А-3. Текстові частини роботи оформлюються на форматі А-4.

Модуль 1 Містобудування та ландшафтна архітектура

Змістовий модуль 1.1 Об'єкти містобудівного проектування: ієрархічна та типологічна структура

Завдання 1 Підбір текстових і графічних матеріалів із загальними характеристиками містобудівної організації міст на 60–80 тис. меш. Підготовка до обговорення результатів аналізу в групі.

Завдання 2 Вербальне та графічне опрацювання прикладів функціонально-планувальної організації міст на 60-80 тис. меш. Підготовка до обговорення результатів аналізу в групі. Оформлення текстової та графічної частини реферату за темою роботи.

Завдання 3 Текстова і графічна опрацювання результатів аналізу міст-прототипів. Підготовка до дискусія про основні напрямки просторового та функціонального розвитку сучасного міста а також визначення основних проблем формування нових міст в Україні. Оформлення текстової частини роботи.

Змістовий модуль 1.2 Структурно-функціональні елементи забудованих територій сучасного міста: загальні характеристики

Завдання 4. Графічне опрацювання аналізу містобудівної ситуації проектування міста на 60–80 тис. мешканців. Підготовка до обговорення результатів аналізу в групі. Оформлення текстової частини роботи.

Завдання 5. Опрацювання розрахунку площі міста на 60–80 тис. мешканців за наданою методикою на ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій». Оформлення частини пояснювальної записки роботи.

Підготовка до обговорення результатів проведених розрахунків в групі.

Завдання 6. Графічне опрацювання схеми функціональної організації проектованого міста та розміщення центрів громадського обслуговування в його структурі. Підготовка до обговорення опрацьованих схем в групі. Оформлення текстової частини роботи.

Змістовий модуль 1.3 Ландшафтна організація сучасного міста

Завдання 7. Графічне опрацювання схеми планувальної організації проектованого міста. Оформлення текстової частини роботи. Підготовка до обговорення результатів аналізу в групі.

Завдання 8. Графічне опрацювання схеми ландшафтної організації проектованого міста. Оформлення текстової частини роботи. Підготовка до обговорення результатів аналізу в групі.

Завдання 9. Графічне опрацювання елементів транспортної інфраструктури міста. Завершення графічного і текстового оформлення результаті проведеної роботи.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про планування та забудову територій : Закон України.
2. ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій». [Текст]. – Київ : Мінрегіонбуд України, [2018]. – (Державні будівельні норми України). ДБН Б.2.2-12:2018. – Чинний від 2018-09-01. – Київ, 2018. – 179 с.
3. ДБН В.2.3-5:2018 Вулиці та дороги населених пунктів. [Текст]. – Київ : Мінрегіонбуд України, [2018]. – (Державні будівельні норми України). ДБН В.2.3-5:2018. – Чинний від 2018-09-01. – Київ, 2018. – 55 с.
4. ДБН Б.1.1-15:2012. Склад і зміст генерального плану населеного пункту. – Київ : Мінрегіон України, 2012. – 50 с.
5. ДБН В.2.3-15:2007. Споруди транспорту. Автостоянки та гаражі для легкових автомобілів. – Київ : Мінбуд України, 2007. – 36 с.
6. СНиП 23-01-99 (2003) «Строительная климатология» М., 2003.
7. Осітнянко А. П. Планування розвитку міста : монографія / А. П. Осітнянко. – Київ : КНУБА, 2001.
8. Білоконь Ю. М. Проблеми містобудівного розвитку територій : навч. посібник / Ю. М. Білоконь. – Київ : Укрархбудінформ, 2001. – 70 с.
9. Білоконь Ю. М. Типологія містобудівних об'єктів / Ю. М. Білоконь. – Київ, 2001. – 68 с.: іл. – 22.
10. Містобудування. Довідник містобудівника. – Київ – 2000

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ІЄРАРХІЧНОЇ СТРУКТУРИ МІСТОБУДІВНОГО ПРОСТОРУ ПРИКЛАДИ

СХЕМА ГЕНПЛАНУ	НАЗВА ЕЛЕМЕНТУ	ФІЗИЧНІ РОЗМІРИ ТЕРИТОРІЇ (КМ)	МАСШТАБ КРЕСЛЕНЬ
	СИСТЕМА НАСЕЛЕНИХ МІСЦЬ (СНМ) НАЗВА		
	МІСТО НАЗВА		
	МІСЬКА ЗОНА НАЗВА		
	ЕЛЕМЕНТ ЗАБУДОВИ НАЗВА		

ДОДАТОК Б

ПРИКЛАДИ РІЗНИХ ТИПІВ МІСТ, МІСЬКИХ ЗОН, ЕЛЕМЕНТІВ МІСЬКОГО ПРОСТОРУ

СХЕМА ГЕНПЛАНУ	НАЗВА ЕЛЕМЕНТУ	ФІЗИЧНІ РОЗМІРИ ТЕРИТОРІЇ (КМ)	МАСШТАБ КРЕСЛЕНЬ

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до практичних занять та виконання самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«ТИПОЛОГІЯ МІСТОБУДІВНИХ ОБ'ЄКТІВ»

*(для студентів 3 курсу денної форми навчання
спеціальності 191 – Архітектура та містобудування)*

Укладач **ДРЕВАЛЬ** Ірина Владиславівна

Відповідальний за випуск *Г. Л. Коптева*

За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *І. В. Древаль*

План 2021, поз. 462М

Підп. до друку 04. 03.2021. Формат 60 × 84/16.

Друк на ризографі. Ум. друк. арк. 0,9.

Тираж 50 пр. Зам. № .

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: rektorat@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.